

บทที่ 5

บทบาทของผู้นำคามธรรมชาติ

ในบทนี้จะวิเคราะห์เกี่ยวกับ

1. บทบาทหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการในชุมชน
2. ภูมิหลังของผู้นำคามธรรมชาติในชุมชน
 - 2.1 ประวัติและการศึกษา
 - 2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจ
 - 2.3 ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและระบบเครือญาติระหว่างผู้นำคามธรรมชาติกับสมาชิกในชุมชน
 - 2.4 ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและระบบเครือญาติระหว่างผู้นำคามธรรมชาติกับหน่วยงานของรัฐและนักธุรกิจนอกชุมชน
3. สรุปบทบาทของผู้นำคามธรรมชาติในชุมชน

เพื่อชี้ชัดถึงบทบาทหน้าที่ของผู้นำคามธรรมชาติ ผู้วิจัย ได้นำข้อมูลซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการ ในชุมชนมาเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนดังนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการ

ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2510 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้านและผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้านไว้ คือบทบาทหน้าที่ของผู้นำที่เป็นทางการทางด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ผู้นำได้มีการปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจังและได้ผลดีทำให้เหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านเป็นไปอย่างราบรื่นปราศจากโจรผู้ร้าย จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า มีบางครอบครัวที่บ้านเรือนไว้ 2-3 วัน โดยไม่มีกุญแจบ้าน ตัวบ้านไม่มีประตูเปิด-ปิดที่แข็งแรง มีโทรทัศน์ จักรเย็บผ้าและวิทยุตั้งไว้ภายนอกบ้าน เมื่อเจ้าของบ้านกลับมาสิ่งของต่าง ๆ ยังอยู่ปกติ เปิด ทีวี ที่เสียงไว้บริเวณบ้านก็ไม่หาย โดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าชาวบ้านไม่มีการขโมยของซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ผู้นำมีมาตรการบางอย่างในการรักษาความสงบเรียบร้อย เช่น ในกรณีที่มีคนแปลกหน้าเข้ามาอาศัยภายในหมู่บ้าน ผู้นำจะให้ความสนใจในการสืบหาว่าบุคคลนั้น เป็นใครมาจากไหน และมีวัตถุประสงค์อะไร ในการที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน โดยอาจจะใช้วิธีการซักถาม ตลอดจนคอยสังเกตพฤติกรรม

ทางด้านเกี่ยวกับคดีความต่าง ๆ ผู้นำที่เป็นทางการ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ในหมู่บ้านยังมีการ กระทำที่ผิดกฎหมายอยู่ตลอด เช่น การเลื่อย ไม้จากป่าและการบุกรุกป่าสงวนของชาวบ้าน

ด้านการทะเบียน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของระเบียบการหรือการทำตามแบบฟอร์มของทางราชการผู้นำยังไม่รู้หรือไม่เข้าใจในระเบียบการ เช่น การออกหนังสือสำคัญในการขนย้ายยังไม่ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย การจัดทำบัญชีสำมะโนครัวยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งมีความยุ่งยาก เมื่อทำการสำรวจประชากรตามบัญชีสำมะโนประชากร (ทะเบียนบ้าน) ผู้นำยังขาดการคอยตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขบัญชีให้ถูกต้อง และในการสำรวจข้อมูลต่าง ๆ เช่น การสำรวจรายชื่อผู้ไม่รู้หนังสือ การสำรวจสัควาหนะ ข้อมูลยังไม่ถูกต้องเพราะผู้นำจะสำรวจโดยการนึกหรือเดาเองเป็นส่วนมาก

บทบาทในการ เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับชาวบ้าน ในทางปฏิบัติผู้นำที่เป็นทางการทำหน้าที่ในการ เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับชาวบ้านยัง ไม่ได้เท่าที่ควร เช่น ในหมู่บ้านมีปัญหาเรื่องโรคแมลงศัตรูพืชระบาดหอมแดงตั้งแต่ พ.ศ. 2530 และเกิดการระบาดอย่างหนักใน พ.ศ. 2534 ชาวบ้านที่ปลูกหอมแดงขาดทุนทุกครัวเรือน แต่ผู้นำที่เป็นทางการในชุมชน ไม่ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะให้เข้ามาช่วยเหลือและให้ความรู้กับชาวบ้าน

ด้านสังคม ผู้นำ ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือมีการปฏิบัติกิจกรรมทางด้านสังคมเท่าที่ควร ในหมู่บ้านยัง ไม่มีวัด ชาวบ้านส่วนมากกล่าวว่าผู้นำยังไม่เคยพูดถึง เรื่องการสร้างวัดขึ้นในหมู่บ้าน การทำกิจกรรมทางศาสนาของชาวบ้าน ถ้าเป็นงานศพหรืองานขึ้นบ้านใหม่จะ ไปนิมนต์พระมาจากหมู่บ้านอื่น แต่ถ้าเป็นงานบุญหรือประเพณีต่าง ๆ แล้วชาวบ้านส่วนใหญ่จะกลับ ไม่ทำบุญที่หมู่บ้านเดิมของตนเองหรือบ้านเดิมของตนเอง

ด้านเศรษฐกิจ ในทางปฏิบัติผู้นำ ไม่ได้ให้ความสนใจในการส่งเสริมอาชีพของชาวบ้าน คือในอดีตเป็นเช่นไร ปัจจุบันยังคงเป็นเช่นเดิม ไม่ได้มีการแนะนำส่งเสริม หรือการติดต่อขอความรู้ความร่วมมือหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ชาวบ้านส่วนมากมีอาชีพในการทำไร่ ได้แก่ ข้าว ไร่ ถั่วเหลือง และหอมแดง ชาวบ้านก็จะทำการผลิต โดย ไม่มีการ เปลี่ยนพันธุ์ใหม่ หรือการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้าช่วยในการผลิต โดยเฉพาะถั่วเหลืองที่ชาวบ้านปลูก ในปัจจุบันหมู่บ้านอื่น ได้รับการสนับสนุนพันธุ์ถั่วเหลืองจากหน่วยราชการแต่หมู่บ้านนี้ไม่มี ชาวบ้านที่จะปลูกถั่วเหลืองต้อง ไปยืมพันธุ์ถั่วเหลืองจากผู้นำ หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตต้องส่งออก เปีย เป็นถั่วเหลืองให้กับเจ้าของพันธุ์

ด้านการพัฒนา ในทางปฏิบัติผู้นำจะทำงานด้านการพัฒนาหมู่บ้านตามนโยบาย หรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น เช่น นโยบายของทางอำเภอให้ผู้นำหมู่บ้าน (ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) นำลูกบ้านพัฒนาหมู่บ้านในวันที่ 1 - 7 เมษายน ซึ่งกำหนดให้เป็นสัปดาห์แห่งการพัฒนา หรือพัฒนาหมู่บ้านในวันที่ 5 ธันวาคม ด้านการริเริ่มงานด้านการพัฒนา ผู้นำยังไม่ ได้ให้ความสนใจด้านการพัฒนาหมู่บ้านอย่างจริงจัง โดยสังเกตได้จากสภาพโดยทั่ว ๆ ไปของชุมชนในอดีตยังมี ได้มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ในทางที่ดีขึ้น

จากการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของผู้ที่เป็นทางการดังกล่าวข้างต้น มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่เป็นทางการในชุมชนไม่สามารถที่จะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ได้อย่างเต็มที่ และอยู่ในสภาพที่ไม่มีเวลาในการพัฒนาหมู่บ้านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในภาวะเช่นนี้ชุมชนบ้านผาเจิบใน ได้มีผู้นำตามธรรมชาติซึ่งเป็นสมาชิกในหมู่บ้านเกิดขึ้น ผู้นำตามธรรมชาติจึงเป็นผู้นำทางความคิด และผู้นำทางด้านการปฏิบัติในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนในการศึกษาครั้งนี้พบผู้นำตามธรรมชาติ 3 คน ซึ่งแต่ละคนมีบทบาทที่แตกต่างกันคือ

1. นายทองล้น ผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาททางด้านการเมือง ในชุมชนภายหลังจากชุมชนมีการปกครองอย่าง เป็นทางการแล้ว
2. นายณรงค์ ผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจในชุมชนต่อการ เปลี่ยนแปลงจากการเกษตรแบบดั้งเดิมเป็นการผลิตเพื่อเป็นการค้า
3. นางบัวลอย ผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาททางด้านสังคม วัฒนธรรมและการศึกษาด้านการจัดองค์กรในชุมชน

ภูมิหลังของผู้นำตามธรรมชาติ

1. นายทองล้น : ผู้นำตามธรรมชาติทางด้านการเมือง

การวิจัยครั้งนี้เน้นบทบาทของผู้นำตามธรรมชาติ หลังจาก เมื่อชุมชนมีการปกครองอย่าง เป็น ทางการแล้ว ผู้นำตามธรรมชาติมีบทบาทอย่างไรบ้างในการปกครองในชุมชน

นายทองล้น เกิดเมื่อ พ.ศ. 2486 ที่บ้านหนองหวง ตำบลน้ำดิบ อำเภอบำซาง จังหวัดลำพูน บิดามารดามีอาชีพทำนา มีพี่น้องจำนวน 9 คน (ปัจจุบันอยู่บ้านผาเจิบใน จำนวน 4 คน) จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านหนองหวง

ประมาณ พ.ศ. 2497 บิดามารดาของนายทองล้นทราบจากเพื่อนบ้านว่า ทางราชการได้เปิดให้มีการจับจองพื้นที่ป่าที่บ้านห้วยไฟ จึง ได้พานายทองล้นเข้ามาจับจองบุกเบิกพื้นที่ป่าดังกล่าว ขณะนั้นป่ามีความอุดมสมบูรณ์มาก นายทองล้น ได้ช่วยบิดามารดากองป่าเพื่อใช้เป็นพื้นที่ปลูกข้าวไร่

2 ปีต่อมา นายทองล้น ได้บวชหนึ่งพรรษา เมื่อสึกออกมาแล้ว ได้ชักชวนญาติพี่น้องให้มาอยู่ที่ใหม่นี้ร่วมกัน ในขณะนั้นมีญาติฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดาของนายทองล้นมาอาศัยอยู่ด้วยจำนวน 3 ครอบครัว เมื่อมาถึงที่จับจองใหม่แล้วทั้งหมด ได้เลือกจับจองพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อใช้ทำเป็นพื้นที่ทางการเกษตร (ปัจจุบันคือบ้านผาเจิบ) ครอบครัวของนายทองล้น ได้จับจองพื้นที่ป่าไว้เป็นจำนวน 12 แห่ง ซึ่งมากที่สุด ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด แต่ละแห่งมีพื้นที่ประมาณ 3 - 15 ไร่ เนื่องจากขณะนั้น นายทองล้น มีอาชีพรับจ้าง เลี้ยง ไม้ให้กับบริษัทที่ได้รับสัมปทาน ไม้ในชุมชน ทำให้มีโอกาเลือกจับจองพื้นที่ ได้เป็นจำนวนมาก

เมื่อมีคนเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนนี้มากขึ้น พื้นที่ที่ใช้ เป็นที่อยู่อาศัยและทำการเกษตรลดน้อยลง เนื่องจากผู้ที่เข้ามาอยู่ก่อนจับจองพื้นที่ในชุมชนจนหมดแล้ว ผู้ที่เข้ามาทีหลังจะ ไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน มีบางคนไปขอซื้อที่ดินบางส่วนจากนายทองล้น ซึ่งถ้าเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดกับนายทองล้นจะให้โดย ไม่คิดมูลค่า (ในหมู่บ้านนี้มี 4 ครอบครัว) และถ้าเป็นผู้ที่ไม่รู้จักกันก็จะแบ่งขายให้บางส่วนสำหรับการอยู่อาศัยและพอทำการเกษตร ได้บ้าง ซึ่งเป็นการแบ่งขายให้ในราคาถูก (ในหมู่บ้านนี้มีจำนวน 7 ครอบครัว) ดังเช่น ครั้งหนึ่งนายทองล้นเล่าให้ฟังว่า "ลุงชายที่ได้ชาวบ้านถูก ๆ เพราะเห็นว่าบางคนมาอยู่ในบ้านนี้หลายปีแล้ว ไม่มีที่อยู่ ลุงก็สงสารเขา เมื่อเขา มาขอซื้อลุงก็แบ่ง ให้พอ ได้มีที่อยู่กับที่ทำมาหากิน เช่น เมื่อตอนปี 2529 ลุงชายที่ 13 ไร่ เป็นเงิน 6,000 บาท ให้ลุงคำกับอ้ายกัก ไปแบ่งกันสองคนพี่น้องและมีอีกหลายคนที่มาขอซื้อ บางคนไม่มีเงินลุงก็ขายให้ถูก ๆ"

ชาวบ้านเมื่อมีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินแล้ว ประมาณ พ.ศ. 2524 ชาวบ้านส่วนมากจะปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีนายทุนจาก ในเมือง เข้ามาส่งเสริมคือข้าว โปด เลี้ยงสัตว์ เมื่อคนปลูกมากขึ้นราคาข้าว โปดก็ตกต่ำ และเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็ ไม่มีนายทุนเข้ามารับซื้อผลผลิต ชาวบ้านจึง เสนอให้นายทองล้น กับนายณรงค์ไปติดต่อนายทุนเพื่อมารับซื้อผลผลิตข้าว โปด เลี้ยงสัตว์จากชาวบ้าน นายทองล้นไปติดต่อในฐานะผู้อาวุโสในหมู่บ้าน เพราะเป็นผู้ที่ทุกคนเคารพศรัทธา น่าเชื่อถือ ส่วนนายณรงค์ไปติดต่อในฐานะที่เป็นผู้ที่เคยอาศัย ในจังหวัดเชียงใหม่มาก่อน ทั้งสองคนเดินทาง ไปจังหวัดเชียงใหม่และได้นายทุนมารับซื้อผลผลิตข้าว โปดจากชาวบ้าน ซึ่งในครั้งนั้นแม้ชาวบ้านจะขายข้าว โปด ได้ในราคาที่ต่ำก็ตาม แต่ทุกคนก็สามารถขายข้าว โปด ได้หมด

ฐานะทางเศรษฐกิจของนายทองล้น

นายทองล้น มีบุตรธิดา 3 คน คนที่หนึ่งและคนที่สองเป็นผู้หญิง ปัจจุบันอายุ 23 ปี และ 19 ปี ตามลำดับ ทั้งสองคนกำลังเรียนการตัดเย็บเสื้อผ้ากับญาติที่กรุงเทพฯ คนที่สามเป็นผู้ชาย กำลังศึกษาอยู่ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ บุตรนายทองล้นทั้งสามคนเมื่อกลับมาบ้านจะช่วยกันทำงานบ้านและงานในสวน เช่น ปลูกหอมแดง ปลูกข้าวไร่ และเก็บเกี่ยวผลผลิต และถ้ามีงานทำบุญหรือประเพณีต่าง ๆ ในหมู่บ้านทั้งสามคนก็จะไปช่วยงานอย่างสม่ำเสมอ จนคนในหมู่บ้านนี้พูดถึงบุตรของนายทองล้นในเชิงเปรียบเทียบกับว่า "ไฉว่าลูกลุงล้นบ่ดี คนโน้นหุงข้าวบ่สุก" ซึ่งหมายความว่า ใครก็ตามที่บุตรของนายทองล้นเป็นคนไม่ดี ถือว่าคนผู้นั้นก็เป็นคนไม่ดี

นายทองล้นมีพื้นที่ 8 ไร่ เป็นสวนลำไยที่มีอายุประมาณ 5 ปี เคยให้ผลผลิตมาแล้ว 2 ครั้ง ลำไยอายุ 5 ปี ทรงพุ่มยังไม่โตเต็มที่ ช่องว่างระหว่างต้นลำไย นายทองล้นแบ่งเป็นปลูกข้าว 3 ไร่ ปลูกหอมแดง 4 ไร่ และปลูกพริก 1 ไร่ เมื่อเก็บเกี่ยวหอมแดงก็จะปลูกถั่วเหลืองเป็นพืชที่สองต่อจากหอมแดง นอกจากนี้แล้ว นายทองล้นยังมีพื้นที่ว่างอีก 2 แห่ง แห่งแรกประมาณ 6 ไร่ กำลังบุกเบิกสำหรับปลูกพืชในปีต่อไป แห่งที่สองนั้นมีประมาณ 10 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ยังไม่สามารถที่จะทำการบุกเบิกได้

เมื่อหมดฤดูทำสวนและทำไร่แล้ว จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่านายทองล้นมีอาชีพเสริมคือการตัดและเลื่อย ไม้ซุง ซึ่งส่วนมากผู้ซื้อจะเป็นคนนอกหมู่บ้าน นายทองล้นจะมีเครือข่ายในกลุ่มเลื่อย ไม้ด้วยกันอีก 7 คน ที่อยู่ในหมู่บ้านนี้ เมื่อมีคนเข้ามาสั่ง ไม้ นายทองล้นจะมีการพูดคุยกันในกลุ่มและทุกคนจะช่วยกันทำงาน ในการแบ่งเงินรายได้ทุกคนจะได้รับส่วนแบ่งตามปริมาณการทำงานคือ ใครทำมากก็ได้มาก ใครทำน้อยก็ได้น้อยตามส่วน ในกลุ่มนี้จะมีแต่เลื่อยมือเท่านั้น ไม่มีเลื่อยยนต์ และผู้ที่มาสั่ง ไม้ นั้น ส่วนมากจะสั่ง ไม้ เพื่อเอา ไม้ ใช้ในการสร้างบ้าน กลุ่มนี้ไม่ได้เลื่อย ไม้ เพื่อส่งให้กับนักธุรกิจ ไม้

ฐานะทางเศรษฐกิจของนายทองล้นอยู่ในฐานะปานกลาง ค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนมีไม่มากนัก ส่วนมากจะเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนของบุตรชาย และเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารและที่นอนของนายทองล้น ไม่ต้องซื้อข้าวในการบริโภค เพราะมีการปลูกข้าว ไร่ทุกปีและมีข้าวมากพอที่จะบริโภคตลอดทั้งปี ส่วนรายรับของนายทองล้น ได้มาจากหลายทาง เช่น จากขายผล

ผลิตลำไย หอมแดง ถั่วเหลืองและพริก พร้อมนี้บุตรสาวทั้งสองคนที่อยู่กรุงเทพฯ ได้ส่งเงินมาให้เดือนละ 2,000 บาท นายทองล้วยยังมีราย ได้เสริมจากการเลี้ยง ไม้ และภรรยาของนายทองล้วยก็มีราย ได้บางส่วนจากการรับจ้างทำ ไผ่หึ่ง ในชุมชนและนอกชุมชน

ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและระบบเครือญาติระหว่างผู้นำคามธรรมชาติด้อยสมาชิกในชุมชน

ทางด้านสังคม นายทองล้วย มีหน้าที่ในการดูแลด้านการเงินที่ได้รับการบริจาคจากสมาชิกในชุมชน เพื่อใช้ในการทำบุญและประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ นายทองล้วยยังมีบทบาทในการ เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่สมาชิก ในชุมชนที่มีปัญหา และส่วนมากเมื่อเกิดปัญหาขึ้น สมาชิกจะนำเรื่องต่าง ๆ ไปปรึกษานายทองล้วยแทนการ ไปปรึกษาผู้ใหญ่บ้าน เช่น การขายที่ดิน นายทองล้วยสามารถเจรจา ปัญหาต่าง ๆ ได้ บางครั้งในการประชุมของหมู่บ้าน ถ้านายทองล้วยยังไม่มาร่วมในการประชุม ผู้ใหญ่บ้านจะให้ลูกบ้าน ไปตามนายทองล้วยมาร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง

ทางด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวของนายทองล้วยมีฐานะปานกลาง เมื่อเทียบกับสมาชิกในหมู่บ้าน และครอบครัวของนายทองล้วยมีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ กับหลายครอบครัวที่อยู่ในหมู่บ้านนี้มีทั้งที่มาจากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากนายทองล้วยเคยแบ่งขายที่ดินให้กับบุคคลดังกล่าวในราคาที่แพง เช่น กรณีของนายคำกับนายเกิด "ตอนเข้ามาอยู่ใหม่ ๆ ก็ ไม่มีที่อยู่ เคยไปขอซื้อที่จากหลายคนในหมู่บ้านนี้ แต่เขาก็ ไม่ขายให้ ต่อมาก็คมีคนบอกให้ ไปหาลุงล้วย แล้วลุงล้วยก็แบ่งให้บางส่วนโดยคิดในราคาที่ถูก ๆ"

ทางด้านเครือญาติ จากการเริ่มบุกเบิกพื้นที่หมู่บ้าน ครั้งแรกมีครอบครัวของนายทองล้วย และญาติพี่น้องอีกรวม 3 ครอบครัวเท่านั้น แต่ต่อมา ได้มีการชักชวนญาติพี่น้อง เข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในหมู่บ้านนี้นายทองล้วยมีเครือญาติมากที่สุด

ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและระบบเครือญาติระหว่างผู้นำคามธรรมชาติด้อยสมาชิกกับองค์กรนอกหมู่บ้าน

ทางด้านสังคม เมื่อมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่ ช่วงแรกการ ไปติดต่อประสานงานผู้ใหญ่บ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ใหญ่บ้านจะชักชวนให้นายทองล้วยร่วมไปด้วย จึงทำให้นายทองล้วย ได้รู้จักกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์ป่า ไม้และพัฒนากร และ เมื่อหน่วยงานเหล่า

นี้ต้องการข้อมูลจากในหมู่บ้าน ถ้าผู้ใหญ่บ้าน ไม่อยู่ก็จะ ไปหานายทองล้นให้ช่วยจัดการให้ เช่น มีหนังสือทางราชการจากที่ว่าการอำเภอให้ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงรายละเอียด เรื่องภาวะความแห้งแล้งในหมู่บ้าน แต่ขณะนั้นผู้ใหญ่บ้าน ไม่อยู่ชาวบ้านส่วนใหญ่จะ เสนอให้นายทองล้น เป็นผู้ไปชี้แจงและประสานงานกับทางราชการ เข้า ไปช่วยเหลือชาวบ้าน

นอกจากองค์กรดังกล่าว นายทองล้นยังมีความสัมพันธ์กับผู้นำติดต๋อชื่อ ไฉ่อีกหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มที่มาสั่ง ไม้จากนายทองล้นมีทั้งที่เป็นข้าราชการและคนทั่ว ๆ ไป และมีการแนะนำให้กับผู้อื่น หรือบางครั้งก็ เป็นผู้พามา เຈรจากการซื้อขาย ไม้กับนายทองล้นโดยตรง

ทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า บางครั้งมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มผู้ตัด ไม้กับกลุ่มผู้ซื้อ ไม้ เช่น บางครั้งกลุ่มนายทองล้นตัด ไม้มาก เกิน ไป มี ไม้ เหลือ และถ้ากลุ่มผู้ซื้อ ไม้ได้ ไม้พอแล้ว เขาก็จะแนะนำหรือพาคนอื่นเข้ามาซื้อ ไม้ส่วนที่เหลือ

ทางด้านเครือข่าย ไม่พบว่า นายทองล้นมีความสัมพันธ์ทางด้านนี้กับนักธุรกิจและองค์กรนอกชุมชน

2. นายณรงค์ : ผู้นำคามธรรมชาติทางค้ำแดนเศรษฐกิจ

การวิจัยครั้งนี้เน้นบทบาทของผู้นำคามธรรมชาติที่มีต่อการ เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบการเกษตรแบบดั้งเดิม เป็นการผลิต เพื่อเป็นการค้า

นายณรงค์เกิดเมื่อ พ.ศ. 2504 จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่โรงเรียนห้างฉัตรพิทย่า อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้ว ญาติ ได้พา ไปฝึกหัด ขับรถแทรกเตอร์ที่จังหวัดเชียงใหม่ นายณรงค์ได้ขับอยู่ประมาณ 1 เดือน สามารถทำงานเป็นพนักงานขับรถแทรกเตอร์มีหน้าที่ไถพื้นที่และเปิดป่า โดย ได้เงินเดือนครั้งแรก 400 บาท ขับรถแทรกเตอร์อยู่เชียงใหม่ประมาณ 5 ปี เปลี่ยนที่ทำงาน 2 ครั้ง เนื่องจากบริษัทใหม่ให้สวัสดิการ และเงินเดือนที่ดีกว่าบริษัทเดิม ต่อมา พ.ศ. 2523 นายณรงค์ได้ไปเปิดป่าให้กับชาวบ้านที่บ้านผาเจิบในประมาณ 6 - 7 เดือน แล้วได้แต่งงานผู้หญิงในหมู่บ้านนี้ ปัจจุบันมีบุตร 1 คน เป็นผู้ถึงกำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่โรงเรียนประจำจังหวัด หลังจากแต่งงานแล้วนายณรงค์ยังขับรถแทรกเตอร์ให้กับบริษัทเหมือนเดิม ขณะนั้น ได้เงินเดือน 3,400 บาท

All rights reserved

พ.ศ. 2524 เกษตรกรในหมู่บ้านมีปัญหาจากการที่ไม่สามารถขายผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ นายณรงค์จึงได้อาสาที่จะช่วยพานายทองล้วย ไปหานายทุน เพื่อมารับซื้อผลผลิตข้าวโพดจากชาวบ้าน เนื่องจากนายณรงค์เคยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มานานหลายปี และเป็นที่รักใคร่ของเจ้าของบริษัทเทรดเดอร์ที่นายณรงค์อยู่ นายณรงค์จึงพานายทองล้วย ไปปรึกษากับเจ้าของบริษัทเทรดเดอร์เพื่อขอคำแนะนำ ค่อมาก็ได้นายทุนจากจังหวัดเชียงใหม่เข้าไปรับซื้อผลผลิตข้าวโพดจากชาวบ้านทั้งหมด หลังจากนั้นนายณรงค์ได้ไม่ทำงานขับเทรดเดอร์ในต่างประเทศคือ พ.ศ. 2525 - 2526 ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย พ.ศ. 2527 - 2528 ที่ประเทศศรีลังกา และพ.ศ. 2529 - 2530 ประเทศญี่ปุ่น เมื่อนายณรงค์กลับจากต่างประเทศ ทุกปีนายณรงค์จะปลูกข้าวไร่เพื่อใช้บริโภคในครอบครัวมีพื้นที่เหลือก็จะปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่น เช่น หอมแดง และถั่วเหลือง โดยให้เหตุผลว่า

"พี่ผมต้องปลูกข้าวทุกปี เพราะผมเห็นว่า หอมแดงหรือถั่วเหลืองนี้มีปัญหาทุกปี เช่น บางครั้งเรื่องราคาค่า ฝนไม่พอ ฝนมากเกินไป หนองนระบาด และบางครั้ง ไม่มีพ่อค้ามารับซื้อทำให้ขาดทุน เมื่อขาดทุนก็ทำให้ต้องเป็นหนี้ ก็ยืมเงินมาเพื่อซื้อข้าวกินแต่ถ้าเรามีข้าวไว้แล้วก็สบาย ผมเคยบอกชาวบ้านหลายคน โดยเฉพาะพวกที่เป็นญาติพี่น้องกันว่า อย่างน้อยเราน่าจะปลูกข้าวก่อนแล้วแบ่งที่ไว้บางส่วนสำหรับปลูกพืชอื่นที่ขายได้ แต่ก็อย่างว่าแหละ บางปีหอมแดงราคาคือเขาก็แหกกันปลูกหอมแดงปลูกมากราคาก็ตก สุดท้ายก็ขาดทุน แต่เดี๋ยวนี้อีกมีหลายคนปลูกข้าวเหมือนผม เพราะมีข้าวพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตดีขึ้นกว่าเดิม"

ฐานะทางเศรษฐกิจของนายณรงค์

นายณรงค์มีบ้านที่สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2530 เป็นหลังที่ใหญ่มาก เมื่อเทียบกับบ้านของคนในหมู่บ้าน มีสวนลำไยที่ให้ผลผลิตเต็มที่แล้วจำนวน 8 ไร่ และมีพื้นที่สำหรับปลูกข้าวไร่และพืชเศรษฐกิจทั่ว ๆ ไปอีก จำนวน 12 ไร่ มีรถยนต์บรรทุก 1 คัน รายได้หลักของนายณรงค์ได้จากการขายผลผลิตลำไยและพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่ตนเองปลูก เมื่อหมดฤดูฝนไม่มีงานในหมู่บ้านนายณรงค์จะออกไปรับจ้างขนส่งผลผลิตทางด้านการเกษตรส่งเข้าโรงงาน เช่น ขนส่งมะเขือเทศจากจังหวัดลำปาง ไปส่งยังโรงงานเชียงใหม่ สำหรับภรรยาของนายณรงค์ก็ช่วยในการทำไร่ ทำสวน

ฐานะทาง เศรษฐกิจของนายณรงค์อยู่ในระดับดี จัด ได้ว่า เป็นคนที่มีฐานะดี เมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและระบบเครือญาติระหว่างผู้นำคามธรรมชาติดังกล่าวในชุมชน

ทางด้านสังคม นายณรงค์มีความสัมพันธ์ทางด้านนี้กับสมาชิกทั่วไปในชุมชน เนื่องจากว่า ถ้าสมาชิกในชุมชนมีปัญหาทางการเกษตร โดยเฉพาะการถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบด้านราคา ผลผลิต หรือในช่วงที่เป็นหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตสมาชิกในชุมชนว่างงาน โดยทั่วไปจะปรึกษากับนายณรงค์ เพราะนายณรงค์เป็นตัวแทนของสมาชิก ในการติดต่อสัมพันธ์กับสมาชิกนอกชุมชน

ทางด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวของนายณรงค์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันทางครอบครัวอื่น ๆ ในหมู่บ้าน โดยทั่วไปแล้วนายณรงค์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันทางด้านนี้อยู่บ้าง เช่น ถ้าชาวบ้านมีปัญหาทางด้านราคาสินค้า เกษตรและ ไม่มีนายทุนมารับซื้อผลผลิต นายณรงค์จะเป็นคน ไปติดต่อหานายทุนมารับซื้อผลผลิตจากชาวบ้าน และ เมื่อคนในหมู่บ้านว่างงานณรงค์ก็จะหางานจากแหล่งต่าง ๆ แล้วก็หาชาวบ้าน ไปทำงานตามแหล่งที่ตนเองหา ได้

ทางด้านเครือญาติ สำหรับนายณรงค์ไม่มีญาติทางด้านฝ่ายของตนเองในหมู่บ้านนี้ ส่วนมากจะเป็นญาติฝ่ายภรรยา เนื่องจากภรรยา เป็นในท้องที่และ เติบโตในหมู่บ้านนี้และบิดามารดาของภรรยาก็ เป็นคนที่เข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านนี้เป็นรุ่นแรก ๆ

ความสัมพันธ์ทางสังคม เศรษฐกิจและระบบเครือญาติระหว่างผู้นำคามธรรมชาติดังกล่าวกับองค์กรนอกชุมชน

ด้านสังคม นายณรงค์เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี กล่าวพูดและกล้าแสดงออก เป็นคนที่มีเหตุผล จึงทำให้นายณรงค์รู้จักกับคนมากและทุกระดับ ทุกวันนี้ ไม่ว่า นายณรงค์จะเดินทางไปไหน ถ้าทราบที่แห่งนั้นมีคนที่เคยรู้จัก นายณรงค์จะหาเวลาว่าง ไปเยี่ยมถามข่าวอยู่เสมอ เช่น ปัจจุบันนี้ ถ้านายณรงค์ได้ ไปจังหวัด เชียงใหม่ นายณรงค์จะหาเวลา ไปเยี่ยมเจ้าของบริษัทเทรดเดอร์ที่เคยทำงานมาก่อน

ด้านเศรษฐกิจ นายณรงค์มีความสัมพันธ์ทางด้านนี้กับนายทุนที่รับซื้อผลผลิตทางการเกษตรที่นายณรงค์ เคย ไปติดต่อให้ช่วยซื้อผลผลิตของคนในชุมชน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น สินค้าเกษตรของคนในชุมชน ไม่มีคนมารับซื้อ นายณรงค์จะ ไปติดต่อ

นายทุนมารับซื้อผลผลิต แต่มีบางครั้งที่นายทุนต้องการผลผลิตการเกษตร บางชนิดเป็นจำนวนมาก นายทุนก็จะ ไปหานายธรงค์ให้เขาช่วยรวบรวมผลผลิตจาก เกษตรกรให้

ด้านเครือข่าย ไม่พบว่า นายธรงค์มีความสัมพันธ์ทางด้านนี้กับนักธุรกิจและองค์กรนอก ชุมชน

3. นางบัวลอย : ผู้นำตามธรรมชาติที่มีบทบาทด้านสังคม วัฒนธรรม และการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นประเด็นบทบาทของผู้นำตามธรรมชาติในการจัดองค์กรในชุมชน

นางบัวลอยมีบ้านเกิดที่บ้านน้ำคืบ ตำบลน้ำคืบ อำเภอบำชีง จังหวัดลำพูน มีพี่น้องรวม กัน 4 คน คือคนที่หนึ่งเป็นผู้หญิง คนที่สองคือนางบัวลอย คนที่สามเป็นผู้หญิงและคนสุดท้ายต้องเป็นผู้ ชาย ทุกคนแต่งงานและแยกครอบครัว ปัจจุบันอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้รวมทั้งบิดา มารดาของนาง บัวลอยด้วย

นางบัวลอย เกิด พ.ศ. 2507 เรียนชั้นประถมปีที่ 1 ที่โรงเรียนบ้านน้ำคืบ จนถึงชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 พ.ศ. 2517 บิดาของนางบัวลอยพามาอยู่ที่บ้านผาเจ็บบน และนางบัวลอยมา เรียนต่อชั้นประถมปีที่ 4 ที่โรงเรียนบ้านห้วยไฟ โรงเรียนห่างจากบ้านประมาณ 4 กิโลเมตร การเดินทาง ไปโรงเรียนทั้งนางบัวลอย และน้องสาวจะเดินทางด้วยเท้า เมื่อจบการศึกษาชั้น ประถมปีที่ 4 จาก โรงเรียนบ้านห้วยไฟ ก็ ไม่ได้เรียนต่อเพราะมีปัญหา เรื่องการเดินทาง ไปโรงเรียน ประจำตำบลซึ่งห่างจากหมู่บ้านประมาณ 13 กิโลเมตร และบิดามารดาก็ ไม่ส่งให้เรียนในระดับสูง กว่านี้ นางบัวลอยจึงทำงานที่บ้านช่วยบิดามารดาทำสวนทำไร่อยู่ประมาณ 1 ปี ช่วงเดือนมกราคม ในหมู่บ้านจะเป็นฤดูว่างงานหลังการเก็บเกี่ยว นางบัวลอยต้องการ ไปหางานทำเพื่อหาเงินส่งมา ช่วยจุนเจือครอบครัว นางบัวลอยทราบว่า ในหมู่บ้านผาเจ็บบนนี้มีเพื่อนบ้านที่มีบิดามารดาอยู่ใน เชียงใหม่ นางบัวลอยจึง ไปติดต่อกับเพื่อนบ้านดังกล่าว เพื่อให้ครอบครัวทาง เชียงใหม่ช่วยหางาน ให้ทำ ในที่สุดนางบัวลอยจึง ได้งานทำที่เชียงใหม่ เป็นพี่เลี้ยง เด็กและทำงานบ้าน (ช่วงดังกล่าวพี่ น้อง อีก 3 คน ช่วยงานบิดามารดา อยู่ในหมู่บ้าน) ได้เดือนละ 350 บาท ทำได้นาน 1 ปี เจ้า ของบ้านเพิ่มเงินเดือนให้เป็น 450 บาท เมื่อมาอยู่เชียงใหม่นางบัวลอยส่ง เงินกลับบ้านให้บิดา

มารดาเดือนละ 300 บาท นางบัวลอยทำงานที่เชียงใหม่ได้ประมาณ 2 ปี จึงลาออกเพราะความคิดถึงบ้าน เมื่อกลับบ้านได้ประมาณ 1 เดือน เจ้าของบ้านที่เชียงใหม่ได้ตามให้กลับ ไปช่วยทำงานอีกครั้งแต่นางบัวลอยปฏิเสธ เพราะต้องการอยู่บ้านช่วยบิดามารดาทำสวน

พ.ศ. 2525 นางบัวลอยแต่งงานกับผู้ชายในหมู่บ้าน สามียของนางบัวลอยมีอาชีพเป็นช่างก่อสร้าง ประมาณเดือนพฤศจิกายน การว่าจ้างแรงงานในหมู่บ้านไม่ค่อยจะมี ทำให้นางบัวลอยและสามีตัดสินใจ ไปหาญาติฝ่ายสามีที่กรุงเทพฯ เพื่อให้ช่วยหางานให้ทำ นางบัวลอยได้ทำงานบ้านและเลี้ยงเด็กในโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าห้องแถว ได้เงินเดือน 750 บาท ส่วนสามีได้ทำงานเป็นคนขนของในโรงงานแห่งเดียวกัน จากการที่นางบัวลอยเป็นพี่เลี้ยงดูแลเด็กอยู่ในโรงงานเย็บผ้านี้ กลางวันถ้ามีเวลารว่างนางบัวลอยจะไม่ช่วยตัดผ้าส่วนเกินออกจากตัวผ้าให้เรียบร้อย ส่วนเวลากลางคืนนางบัวลอยจะไม่หัดเย็บจักร โดยจะมีช่างช่วยสอน (กลางคืนจักรเย็บผ้าจะว่าง) นางบัวลอยและสามีทำงานในโรงงานดังกล่าวเป็นเวลา 3 ปี ได้ลาออกและกลับบ้านเพราะว่า นางบัวลอยตั้งครรภ์แก่ใกล้คลอด และเมื่อกลับมาบ้านมีเงินเหลือเก็บบางส่วนจึง ได้นำเงินดังกล่าว ไปซื้อที่ดินในหมู่บ้าน 3 ไร่ ราคา 5,000 บาท (พื้นที่ดังกล่าวไม่มีใบสำคัญใด ๆ) และปลูกพืชสวนจนตลอดบุตร ส่วนสามีทำงานรับจ้างทั่วไป

พ.ศ. 2531 นางบัวลอยทราบมาว่าที่บ้านบางกอกคัน ตำบลนครเจดีย์ มีการทำกิจการเย็บผ้าอุตสาหกรรม (เย็บผ้าโหล) ในหมู่บ้าน นางบัวลอยจึง ไปสมัครเรียนการตัดเย็บผ้า โดยเสียค่าสมัครเรียน 500 บาท และต้องซื้อจักรเก่าจากในเมืองลำพูน ราคา 1,400 บาท เพื่อใช้เป็นอุปกรณ์ในการเรียน นางบัวลอยใช้เวลาเรียน 1 เดือนก็สามารถตัดเย็บเสื้อผ้าได้ จากนั้นจึงนำจักรเย็บผ้ากลับมาบ้านและรับผ้ามาเย็บ ซึ่งคอนแรกมีราย ได้จากการเย็บผ้าวันละประมาณ 25 - 30 บาท ต่อวันเนื่องจากเย็บผ้ายังไม่ชำนาญ จนกระทั่งเย็บได้ประมาณ 3 - 4 เดือนเริ่มมีความชำนาญและมีราย ได้ประมาณ 50 - 60 บาทต่อวัน

พ.ศ. 2533 ชาวบ้านส่วนมากในหมู่บ้านขาดทุนจากการปลูกหอมแดง ทุกคนมีหนี้สินมากขึ้น ในหมู่บ้านเมื่อหมดฤดูฝนแล้ว โดยเฉพาะผู้หญิงจะ ไม่มีอาชีพอะไร ทำให้ไม่มีราย ได้ที่จะมาช่วยในครอบครัว นางบัวลอยจึงชักชวนผู้หญิงในหมู่บ้านให้มาเรียนเย็บผ้ากับตนเอง โดยไม่คิดค่าเรียนและเมื่อเย็บเป็นแล้วก็จะหาผ้าให้เย็บซึ่งจะทำให้ทุกคนมีราย ได้เพิ่มขึ้น กลุ่มแรกที่มา เรียนเป็นพี่สาว